

Andere

Gericht op levensloop in plaats van diploma

leerroutes voor autisten

Zelfstandigheid, verantwoordelijkheid, competenties. Begrippen die in het middelbaar onderwijs steeds belangrijker zijn geworden. Maar hierdoor krijgen leerlingen met autismespectrumstoornissen het juist steeds moeilijker.

Je agenda bijhouden, huiswerk maken, praktijkopdrachten uitvoeren, samenwerken. Voor veel leerlingen is de overgang van de basisschool naar het voortgezet onderwijs een grote stap. Het is wennen, het is lastig, maar na een tijdje lukt het de meesten wel. Maar voor kinderen met ASS, een autismespectrumstoornis, is zo'n overgang vaak veel problematischer. Kinderen met ASS hebben het moeilijk met transities, want overgangen betekenen verstoringen van het bestaande, bekende evenwicht. Dat geldt voor verhuizen, voor de overgang van het ene schooltype naar het andere, maar ook voor de overgang van school naar werk. De overgang van de basisschool naar de middelbare school betekent dat de rol van de ouders afneemt. Ook een docent op de middelbare school heeft een andere, meer afstandelijke rol dan de leerkracht op de basisschool. In vergelijking met de basisschool is er minder structuur en minder begeleiding. Van de middelbare scholieren wordt meer zelfstandigheid verwacht; ze moeten zelf plannen, zelf hun huiswerk maken. "Daar beginnen meestal de problemen," zegt Muriël Brandenbrug, orthopedagoog en projectmanager team Innovatie Research & Development bij het Dr. Leo Kannerhuis, centrum voor autisme in Doorwerth. "Tot de jaren tachtig was het onderwijs prima voor deze leerlingen: dat was veelal gericht op feiten leren. Het was heel gestructureerd en deed een beroep op de cognitieve capaciteiten. Na die tijd is in het onderwijs de nadruk komen te liggen op sociaal leren en sinds de laatste jaren is dit veranderd in competentiegericht onderwijs, met

aandacht voor houdingsaspecten en je persoonlijkheid. Juist de dingen waar leerlingen met autisme op vastlopen. Er wordt een groter beroep gedaan op vaardigheden waar zij minder over beschikken. Dus ze ervaren meer hun beperkingen en vallen eerder uit."

Toenemend aantal

Het aantal mensen met ASS neemt toe. Volgens een onlangs verschenen rapport van de Gezondheidsraad (zie ook verderop in dit artikel) zijn er bij een bevolkingsomvang van 5,5 miljoen 0- tot 27-jarigen ten minste 32.500 mensen met een ASS. Voor een deel komt de toename door verbeterde diagnostiek en verruimde criteria, maar zeker ook door maatschappelijke veranderingen. Jan Pieter Teunisse, lector aan de Hogeschool Arnhem Nijmegen voor het lectoraat autisme: "De diagnose van ASS wordt gesteld op gedragsniveau, aan de hand van de beoordeling van bepaalde kenmerken. Sommige kenmerken komen pas aan het licht op het moment dat mensen vastlopen en hulp zoeken. Met het complexer worden van de maatschappij, waarbij een groter beroep wordt gedaan op communicatie, interactie en het flexibel kunnen reageren, lopen mensen eerder vast. Zij doen een beroep op de hulpverlening en krijgen zo de diagnose ASS."

Er vindt ook allerlei onderzoek, ook genetisch onderzoek, plaats naar autisme, maar volgens Teunisse is ASS te divers om op één enkele achterliggende oorzaak uit te komen. "Het is onwaarschijnlijk dat er een 'autisme-gen' gevonden

wordt. Autisme bestaat uit drie groepen problemen: in de communicatie, in de sociale interactie, en in gedrag. Waarschijnlijk hebben deze drie domeinen te maken met verschillende systemen in de hersenen en hebben ze een verschillende genetische oorsprong.”

Andere benadering

Het toenemend aantal mensen met ASS aan de ene kant en de ontwikkelingen in het onderwijs in de richting van het nieuwe leren aan de andere kant maakt dat de problematiek van leerlingen met ASS meer gevoeld wordt. “Het wordt steeds duidelijker dat het onderwijs onvoldoende aansluit bij leerlingen met ASS en anders zou moeten,” zegt Brandenburg. “Daarom richten we ons op het vo om de arbeidstoeleiding voor leerlingen met ASS beter vorm te geven. Dit zou binnen het onderwijs meer aandacht kunnen krijgen.”

In oktober presenteert het Dr. Leo Kannerhuis op een congres de resultaten van het internationale Avanti-project (in samenwerking met partners in België en Portugal) naar een andere benadering van leerlingen met ASS. Die is afkomstig uit de zorg en gebaseerd op het levensloopen denken, waarbij de hulpverlener een schakel is in de gehele levensloop van een cliënt. De hulpverleners staan als partners om de cliënt heen om met elkaar de begeleiding zo goed mogelijk vorm te geven. Dat betekent dus ook vooruit kijken naar wat de toekomst brengt en daar naartoe werken. Een langetermijnperspectief, waarin tijdig rekening gehouden wordt met de transities die iemand kan verwachten.

Belangrijke rol onderwijs

Ook de Gezondheidsraad breekt een lans voor de levensloopenbenadering. Eind juni bracht de Gezondheidsraad een speciaal rapport uit over ASS, ‘Autismespectrumstoornissen: een leven lang anders’. Daarin schrijft de Gezondheidsraad: ‘Het onderwijs heeft een belangrijke rol te spelen bij het zo goed mogelijk voorbereiden op overgangen voor, tijdens en na het onderwijs opdat de nadelige gevolgen van de stoornis zoveel mogelijk binnen de perken worden gehouden. Arbeidstoeleiding is nodig en moet op tijd beginnen. [...] Voor de continuïteit van de hulpverlening ziet de commissie graag een vaste plaats ingeruimd voor een levensloopbegeleider...’

“Het huidige onderwijs is erg gericht op diploma’s halen:

met een diploma heb je je opleiding afgerond en dan ben je klaar”, vertelt Brandenburg. “Voor leerlingen met autisme zou dat anders moeten. Het levensloopen denken in het onderwijs vertaalt zich in het tijdig gaan nadenken over de toekomst. Je bent niet meer diplomagericht bezig, maar je richt je op de kernvraag: waar ga je naartoe werken, naar een passende vorm van onderwijs, een passende vervolgopleiding, in elk geval een realistisch, duidelijk en concreet toekomstperspectief. Daarvoor zijn aanvullende leerroutes nodig om toe te leiden naar arbeid, naast het bestaande onderwijsprogramma. Het onderwijssysteem zou zich dus moeten aanpassen aan leerlingen met ASS. Met de huidige financiering die is gebaseerd op het aantal leerlingen dat een diploma haalt, is dat lastig.”

Nadenken over toekomst

Gewone leerlingen gaan op een bepaald moment in hun schoolcarrière op gesprek bij de decaan. Ze bezoeken open dagen en maken dan zelfstandig een keuze. “Leerlingen met ASS moeten in dat toekomstkeuzeproces meegenomen worden”, zegt Brandenburg. “Ze kunnen zich nog onvoldoende een beeld vormen van wat werken inhoudt en wat dat van je als medewerker vraagt aan vaardigheden. Leerlingen met ASS hebben daarnaast niet altijd zicht op over welke vaardigheden ze zelf beschikken en waar ze extra ondersteuning nodig hebben. Ze moeten een realistisch toekomstperspectief ontwikkelen. Voor jongeren met autisme is het belangrijk om samen met hun ouders te gaan nadenken over wat hun toekomst is.”

In het Avanti-project is met VSO-school De Berkenschutse in Sterksel een methodiek ontwikkeld (het Leerling Competentie Profiel) om het levensloopen denken in praktijk te brengen. Dat betekent dat er vanaf de brugklas of de tweede klas veel gesprekken zijn gevoerd met ouders en leerlingen over vragen als wie ben ik, wat wil ik, wat is mijn motivatie. Op basis daarvan wordt een profiel opgesteld met daaraan gekoppeld een advies voor het toekomstige traject. De methodiek en de resultaten van de pilot worden in oktober uitgebreid gepresenteerd.

Enthousiast

Belangrijk voor het welslagen van zo’n project is volgens Brandenburg het enthousiasme van het management en de

‘Leerlingen met ASS moeten in hun toekomstkeuzep proces worden begeleid’

directie. Die moeten de mogelijkheid creëren om op een andere manier te gaan werken. Op de pilotschool waren leerkrachten, intern begeleiders en orthopedagogen volgens Brandenburg zeer te spreken over de nieuwe aanpak. “Het is een andere manier van werken, waarbij je meerdere keren in gesprek gaat met ouders en leerlingen. Dat heeft veel opgeleverd, zoals een andere vorm van samenwerking met ouders. Normaal gesproken is er contact als bijvoorbeeld cijfers onvoldoende zijn of als er zich incidenten afspelen in de klas. Nu ga je al aan het begin van het schooljaar een open gesprek aan met elkaar over de toekomst, over wat het kind goed kan, en wat nodig is om verder te komen. Het is

een uitdaging om te kijken hoe je dat kunt organiseren in het reguliere onderwijs. Ik kan me voorstellen dat scholen met het studiehuis verleggen zitten om wat ze moeten aanbieden aan deze leerlingen, hoe ze met deze leerlingen moeten omgaan. Maar met ambulante begeleiding, financiële middelen voor extra ondersteuning, en door samenwerking tussen behandeling en onderwijs kun je zeker nieuwe projecten tot stand brengen.”